

Foto: Inger Hansen

Tapsundersøkelser Dødsårsak blant lam i "Klubben og Kjeipen" beiteområde, Hemnes kommune 2001

Inger Hansen og Ronald Bjøru

Tapsundersøkelser på lam ved hjelp av mortalitetssendere ("dødsvarslere") har blitt gjennomført en rekke steder i landet de senere år. Disse har gitt god kunnskap om årsakene til og tidspunktene for lammetap i de ulike forsøksområdene de spesifikke år. Denne undersøkelsen kartlegger dødsårsakene blant lam i Klubben og Kjeipen beiteområde i Hemnes 2001.

Bakgrunn

Hemnes kommune har relativt høye lammetap i enkelte beiteområder (10-20%) og man finner kun et fåtall av kadavrene. Høge mørketap gjør at man vet lite om dødsårsak og fordelingen av disse. Målet med denne undersøkelsen var å kartlegge lammetapet i et område ved bruk av dødsvarslere.

Metoder

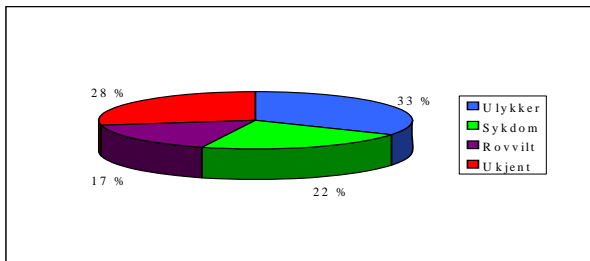
Tapsundersøkelsen ble lagt til en avgrenset del (33km²) av beiteområdet "Klubben og Kjeipen". Totalt ble 544 lam sluppet på beite, hvorav 284 var instrumenterte med dødsvarslere (52,2%). Det ble peilet daglig i beiteområdet gjennom beitesesongen. Dødsvarsleren begynner å sende signaler når lammet har ligget stille i 2-3 timer. Peilepersonalet får inn signalene på en mottaker og søker seg fram til kadaveret ved hjelp av en retningsgivende antenne (fig.1). Alle kadaverfunn ble registrert med ørenummer, eier, dato og kartreferanse.

Dersom ikke dødsfallet skyldtes klar ulykke og rovviltkontakt ikke kunne dokumentere rovviltskade, ble kadaveret sendt videre til Veterinær-instituttet for obduksjon. Fødselsvekt, slippvekt, kjønn, kullstørrelse og alder på moren ble registrert for alle lam.

Resultater

Totalt ble 55 lam og 9 søyer tapt på beite. Kadavre av 21 lam og 6 søyer ble funnet, hvorav 18 av lammene var radiomerket. Av de 18 radiolammene døde 6 av ulykker, 4 av sykdom og 3 av gaupe, mens for de resterende 5 kunne dødsårsaken ikke fastslås (fig. 2). Bergsprekker i det kalkholdige fjellet var hovedårsak til de mange ulykkene. Sju av radiolammene ble funnet på/ved innmarka tidlig i beitesesongen, resten ble funnet i fjellbeitet. Dødsårsak tidlig i sesongen var sykdom og ulykker, mens det senere hovedsakelig dreide seg om rovvilt og ulykker. Gaupa opererte i perioden 22.06 til 23.07. Det var generelt lavere tap grunnet rovvilt i Nordland i 2001 enn tidligere, muligens fordi 2001 var et smånagerår.

Ingen "ferske", radiomerkede lammekadavre ble funnet etter 08.08, og 14 radiosendere ble aldri gjenfunnet. Utstyrsvikt ("aktive" sendere og defekte antenner) må ta hovedskylden for dårlig funnprosent og for at kategorien "ukjent dødsårsak" ble for høy. Det var ingen signifikant forskjell i dødelighet mellom de to besetningene. Lam som overlevde beitesesongen hadde høyere fødselsvekt ($p < 0,05$), slippvekt ($p < 0,001$) og tilvekst fødsel-slipp ($p < 0,001$) enn lam som omkom (tab. 1). Det kunne ikke påvises signifikant forskjell i lammedødelighet med hensyn på kjønn, kullstørrelse og moras alder.

	Fødselsvekt (g)	Slippvekt (g)	Tilvekst (g/dag)
Overlevende	5066 ± 1,06	8125 ± 1,69	255 ± 0,09
Døde	4667 ± 0,99	7284 ± 1,59	203 ± 0,11

Tabell 1. Fødselsvekt, slippvekt og tilvekst før overlevelse og døde lam (mediane ± SD)

Mange lam mistet senderen rett etter utslipp, noe som medførte omfattende remerkning. Dette hadde med driftsmåten å gjøre. På indre strøk i Nordland har man sein lamming, og sauene beiter seg "fra fjøsdøra" og opp i fjellbeitet, uten den tradisjonelle fjellsendinga etter noen uker på vårbeite. Lammene i denne undersøkelsen var i snitt 13

dager gamle og veide 8040 g ved merking og slipp ut av fjøset. Bruk av for store sendere i forhold til størrelsen på lammene har dyrevernmessige betenkeligheter.

Konklusjon

Andelen av lam som omkom ved ulykker var høy, andelen sjukdomstilfeller var "normal", mens andelen tapt til rovvilt var mindre enn før antatt i dette beiteområdet, sommeren 2001. Siden klima, beitekvalitet, rovviltbestander og byttedyrbestander varierer fra år til år, og fordi antallet dokumenterte dødsårsaker var få, er det nødvendig med flere års studier før mer sikre konklusjoner om dødsårsakene i dette beiteområdet kan trekkes.

Fagredaktør denne utgaven:
Fou-leder Ronald Bjørn, Bioforsk Nord Tjøtta

Ansvarlig redaktør:
Forskningsdirektør Nils Vagstad, Bioforsk

ISBN-10 82-17-00042-5
ISBN-13 978-82-17-00042-6
ISSN 0809-8654

www.bioforsk.no

Bioforsk:

Trygg matproduksjon, rent miljø og økt verdiskapning basert på langsiktig ressursforvaltning

- Lokalisert over hele Norge
- Organisert i sju sentra
- 500 medarbeidere
- Omsetning 320 mill. kr

Bioforsk, Fr. A. Dahlsvei 20, 1432 ÅS
Tlf. 64 94 70 00
Faks. 64 94 70 10
post@bioforsk.no